

הרב גדלי' אבערלאנדער

מח"ס 'פדיון-הבן כהלכתו'
'בנתיבות התפילה' על דיני טעויות בתפילה
'מנהג אבותינו בידינו' על מנהגי המועדים

טמטום הלב מאכילת מאכלות אסורות באונס

כבר ידוע ומפורסם לדאכוננו ולדאכון כל בית ישראל המכשול הגדול שאירע כאן בעירנו מאנסי יע"א, שטבח במקולין של בשר עם הכשר של רב יר"ש, הכשיל את ישראל ומכר בשר טריפה ונבילה בשאט נפש, ע"י שרשם על נבילות וטריפות ממש שהן משחיטה מהודרת, וכך האכיל הרבה מתושבי עיר מאנסי והגלילות במאכלות אסורות שמטמטמים את לבם של ישראל. ואע"פ שהקונים עשו זאת באונס גמור, שהרי המוכר נחשב ליהודי שומר תורה ומצוות חרד לדבר ה' וכן תורה וגם הכל היה תחת רב המכשיר שהוא יר"ש מרבים, הרי ידוע שבטריפות יש בנוסף לאיסורן גם ענין של טמטום הלב וזוהמא, ואם כן נשאלת השאלה במצב זה, האם מאכלים אסורים מטמטמין את הלב גם אם הוא אונס גמור, או רק כאשר אוכלם בשוגג או במזיד. ונשתדל כאן לסקור קצת סוגיה זו.

אך בעוד שבדברים אלה לא ברור שבטמטום לב רוחני מדובר, הרי מצינו דברים ברורים יותר במקום אחר³: "מפני מה עובדי כוכבים מזוהמים, מפני שאוכלים שקצים ורמשים"⁴, והכוונה בזוהמא זו היא למעשים מגונים ושפלים ביותר⁵.

לפי זה יש מקום להבחין בין אכילת שקצים ורמשים שהם דברים מאוסים ומכוערים בעצמן ומזהמים את הנפש ומטמטמים את הלב בעצם טבעם, שאז אין הבדל בהם בין אכילה במזיד או בשוגג או באונס, לבין אכילת נבילות וטריפות שהן מדברים "המותרים בפין" אפילו כאשר הן נבילות וטריפות⁶.

מקורות בגמרא ובראשונים

לכאורה נידון זה, אם יש טמטום הלב ע"י מאכלות אסורות כשאכלם באונס, תלוי בנדון אם מאכלות אסורות מטמטמין את הלב בעצם מהותם או שמעשה האיסור הוא הגורם לטמטום. ומצינו דיון על כך בין הפוסקים¹.

אולם לפני בירור הענין מדברי הראשונים והפוסקים, עלינו להביא קצת מקורות על עצם נקודה זו שבאכילת טריפות יש השפעה על האדם. בגמרא מצינו לכאורה רעיון זה דוקא בשקצים וברמשים שמצד טבעם המאוס יש להם השפעה שלילית על האדם האוכלם, ללא הבדל בין יהודי האסור לאוכלם לנכרי שמתור לו לאוכלם.

בגמרא מצינו²: "הני ארמאי זוקאני דהוו שתו גילויא ולא מתו אידי דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו", דהיינו, שמשום שאכלו שקצים ורמשים התחמם הגוף שלהם ולכן לא מתו כאשר אכלו מדברים המסוכנים משום גילוי.

3. שבת קמא ב.
4. אך ראה שם, שלפי ר' יוחנן הטעם הוא בגלל שבא נחש על חזה ובמית פסקה זוהמתן אך עכ"ס לא פסקה זוהמתן שלא עמדו על הר סיני.

5. ראה ע"ז כב, ב שהגמרא מתארת מעשים שפלים של העכו"ם שעושים משום זוהמא, ואם כי קאי אליבא דר"י ע"י"ש, מ"ם ניתן ללמוד משם הגדרת "זוהמא".

6. ראה שבת כח, ב. שו"ע הרב סי' לב סי"ד וסג"ו. וראה בחינוך מצוה עג שמבואר שם איסור טריפות בגלל המחלות שבהן שהן מזיקות לגוף האדם ולא בגלל טמטום הלב, עיי"ש.

1. בגליונות הקודמים נדון כבר ענין זה בנוגע לפיקוח נפש, והשתמשתי גם במ"ם שהובאו שם.
2. ע"ז לא. ב. ראה גם שבת פו, ב. שם הגמ' שקו"ט בזה.

ואכן מדברי הראשונים ניתן ללמוד, שמאכלי שקצים ורמשים פוגמים ומטמטמים את לב האדם.

ב'אגרת הקודש' המיוחסת לרמב"ן:⁷ "דע, שבהיות הדם מזון הגוף ונהפך לגוף, והדם הוא כפי טבע המזון שנעשה ממנו, ראוי לך לדעת כי בהיות המזון עב ועכור יהיה הדם הנעשה ממנו עב ועכור, ואם המזון הוא נקי זך וטהור יהיה הדם כמותו, ולפיכך הבדילנו יתברך בתורתו הקדושה מכמה מאכלות אסורות שאסר אותם עלינו, קצתם מטמטמין את הלב, כחלב ודם, וקצתם שמעוין את הפנים כחיות ועופות ובהמות הדרוסין, וקצתם שסוגרין דלתי התבונה והחכמה כארנבת ושפן וחזיר ודומיהן, וקצתן שמולידין כמה מיני חלאים קשים ורעים כשרצי הארץ והמים. סוף דבר על כולם אמר 'אל תשקצו את נפשותיכם', הרי הודיע כי כל אלו הדברים נתעבים ונמאסים ועושין דם רע מוכן לכמה פורעניות".⁸

כדבריו מפורש ב'דרשות ופירושי רבינו יונה גירונדי' על התורה⁹: "כל המאכלים שאסרה לנו הם המזיקים בטבעם מקצתם לפי עבים ווסתן מעבים השכל וממעטים התבונה, כגון חלב ודם וכל הדגים שאין להם סנפיר וקשקשת שמרבים הלחה הלבנה, וכגון עופות והחיות הדרוסים והטורפים אשר משיבין טבע אוכליהן לאכזריות, כי המזון המתמיד יגבר על טבע הניזון בו להשיב מזגו אליו וכגון השרצים והרמשים אשר נפשו של אדם קצה בהן ובהיותו אוכל דבר נמאס לא תרדוף נפשו

7. כל כתבי הרמב"ן מהדורת שעוועל, עמ' שכת. וראה שם במבוא דברים ברוכים, שבטעות ייחסו האגרת לרמב"ן, עיי"ש. ואכמ"ל. וראה הערה הבאה, שמדברי הרמב"ן עה"ת עולה סגנון אחר מאשר דברי האגה"ק כאן.

8. וראה גם רמב"ן עה"ת ויקרא יא, יג, שבנוסף לטבעיים רעים ישנן גם סיבת הימנעות מאכילת בהמות טמאות ושקצים ורמשים מפני שהם מזיקים לבריאות הגופנית, וגורמים לחולי.

9. פ"ר שמיני מהדורת ירושלמי, ירושלים תש"מ, עמ' קעו.

כיוצא בזה גם כותב ה'ריקאנטי'¹⁰: "הטעם לאסור הבהמות הטמאות לפי הפשט, כי הם מולידים עפוש רע וחולי בנפשות ומעכבין שלימות האדם מלהדבק בשם יתברך, כי הנשמה בדבקה בהשם יתעלה תאבד הרגשת הגוף, ולא תצטרך לאכילה ושתייה והמאכל אשר במעיו לא יפסד, כי אין כחותיו צריכין יניקה, ובכלות דביקותו ותשוב הנפש להרגשת הגוף אילו יאכל המאכלין אסורין יארע לו דופי בגופו וגם בנשמתו, כי בשלמות הגוף על תכונתו תלוי קצת שלימות הנפש, כאשר נודע בדברי החכמים... וזה הטעם יספיק לכל איסורי המאכלות, כי על כולם נאמר והייתם לי קדושים, לטהר הנשמה המסתפקת מן האוכל לפי דקותה הצלול והדק שבו".

דומים לזה הם דברי הרשב"א במס' עבודה זרה¹¹, שם מצינו מחלוקת בין ר"מ וחכמים, דר"מ סובר שעובדת כוכבים לא תניק את בנה של בת ישראל מפני שחשודה על שפיכות דמים. ודעת החכמים שעובדת כוכבים מניקה את בנה של בת ישראל בזמן שאחרות עומדות על גבה אבל לא בינו לבניה. וכתב הרשב"א¹²: "אלמא לכו"ע חלב הנכרית מותר אפילו לכתחילה, אלא שלהניק נכרית בנה של ישראל אסר ר"מ משום החשד, ורבנן שרו בשאחרים עומדין על גבה, אבל מפני שטבען של ישראל נח יותר משום דרגילי במצות והם רחמנים וביישינים כטבע, אף חלבן מגדל טבע כיוצא בהן, וזה שאמרו במשה שלא רצה לינק מחלב הנכרית כמו שהוא באגדה וכו', ומצאתי כבואלה שמות רבה, האלך וקראתי לך אשה מינקת מן העבריות, וכי אסור היה לו למשה לינק מחלב הנכרית, אבל נכרית מניקה בנה של ישראל ברשותה, אלא למה אמרה כן, לפי

10. פ"ר שמיני עה"פ יא, ב דבר אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר תאכלו וגו'.

11. כו, א.

12. בחידושו למס' יבמות קיד, א ד"ה רבי יוחנן

בסופו.

ותקון ההוא יסיר הרוע אשר הוא מעותד להתילד בנפש מצד אכילת הדבר האסור ההוא. וכיוצא בדבר זה בעצמו יקרה בגוף, כי המאכל המזיק כשיאכלהו האוכל ההוא ויסור ממנו היזק¹⁶ אם לא שיהיה מופלג¹⁷. כן הענין כשימשך האדם אחר מצות הסנהדרין, גם כי ישגו ויכירו בדבר האסור שהוא מותר, המשכו אחר עצתם והיותו נמשך אחריהם יסיר מנפשו כל אותו רוע שהיה ראוי שיתילד מצד אכילת הדבר האסור ההוא, ולכן צותה התורה ואמרה לא תסור מן הדבר וגו'.

כלומר, נכון שיתכן מקרה שהסנהדרין עלולים לטעות בפסק דינם, אך הרי גם במאכלים המזיקים הרי יש מאכלים טובים ובריאם או כחות הגוף מיוחדים שיכולים להתגבר את ההשפעה השלילית של המאכלים המזיקים, כך גם בסנהדרין אפילו באם נאמר שבמקרה פרטי פסקו שלא כהוגן והמאכל אכן מזיק לנפש, בכל זאת כדאי התועלת הגדולה ובכללית שקיימת בציות לסנהדרין לבטל את ההיזק השלילי שנגרם בעקבות ההוראה הפרטית הזו.

נמצאנו אומרים, שבעצם אפילו כאשר הבי"ד פוסק שדבר זה כשר ואם כן האוכלו בוודאי אונס הוא בכל זאת אין הדבר מסלק בעצם את טמטום הלב מחפצא זו, אלא שמכיון שמציית לסנהדרין יצליח להתגבר על

שהחזירתו למשה על כל המצריות להניק אותו ופסל את כולו, ולמה פסלו, אמר הקב"ה פה שעתיד לדבר עמי יינק דבר טמא, והיינו דכתיב 'את מי יורה דעה את מי יבין שמועה גמולי מחלב עתיקי משדים', מכאן נראה שהוא מותר לגמרי ואין בו אלא משום מדת חסידות כמו שכתבתי בלשון ראשון וצ"ת.

מדברי הרשב"א אנו למדים:

(א) שמלבד האיסור שבמאכלי אסורות יש גם נופך הטבע שבו, שהרי חלב מגוף גויה אינו אסור מצד הדין, ורק בגלל שבא מאדם שלא התקדש במצות ואין לו טבע של רחמנים וכיישנים שהם בטבע הגוף הישראלי¹⁸, לכן יש להימנעות מלאכלן.

(ב) אפילו במקרה של פיקו"נ הדבר מזיק לאדם, שהרי כאן הי' מצב של פיקו"נ, ובכל זאת נמנע מלינוק שלא יטמא את נפשו.

יסוד דבר זה (שמאכלים אסורים מזיקים מצד טבעם גם באונס), ניתן ללמוד גם מדברי דרשות הר"ן¹⁹, שמקשה לפי ההשקפה שכל מצות היהדות אינן סתם מפני שהן רצון הקב"ה אלא בגלל שיש להן השפעה חיובית או שלילית על האדם, כיצד ניתן להבין שיש לסמוך על הסנהדרין גם כאשר הם עלולים לטעות. דהיינו באם למשל אומרים בטעות על מאכל טמא שהוא טהור הרי באם נקשיב לדברי הסנהדרין הרי אנו אוכלים לפועל דבר מזיק, ואם כן כיצד התורה מצוה עלינו לציית להם? ועל כך הוא מבאר:

"ואני סובר עוד שאי אפשר שימשך ממה שיכריעו הסנהדרין הפסד בנפש כלל, גם כי יאכילו דבר האיסור ושיאמרו בו שהוא מותר, לפי שהתקון אשר ימשך בנפש מצד ההכרעה למצות החכמים מורי התורה, הוא הדבר היותר אהוב אצלו, כאמרו²⁰ הנה 'שמוע מזבח טוב',

13. ראה תניא ספ"א בשם ר' חיים וויטאל, שטבעיים אלו אינם נובעים מהנשמה האלקית ורק מן טבע הגוף שלהם ממש.

14. דרוש י"א, מהדורת א. ל. פלדמן עמ' י-יא.

15. שמואל א' טו, כב.

16. כ"ה במהדורת פלדמן, אולם במהדורת הנפוצות יש כאן מילות נוספות: "על דעת שמועיל אליו, הנה מחשבתו תפעל באוכל ההוא".

17. דהיינו: אם הדבר אינו שלילי לגמרי, אז שאר הדברים הטובים מבטלים את השפעתו השלילית, ברם כאשר הוא "מופלג" בשלילותו אז לא יועילו דברים אחרים לבטל את ההשפעה השלילית. משל למה הדבר דומה כנגנון של ימינו לאדם שאוכל משמנים המשמנים את הגוף ומזיקים לבריאות האדם, הרי באם יתעמל ויאכל לפי סדר ראוי — אז למרות שאכל את הדברים המזיקים הרי מכיון שנצמד לסדר של התעמלות הרי זה יבטל את השומן שבגוף, ואדרבה, לפעמים באם שאוכל בכדי שיהיה לו כח להתעמל הרי יותר טוב לאכול ולבדד שיתעמל. כך גם בסנהדרין, יותר טוב שלפעמים ייכשל במאכל מזיק לנפש בגלל התועלת הגדולה שיש בציות לסנהדרין שכוודאי יבטל כל השפעה שלילית של האוכל המזיק.

מן המצרים אם אפשר בישראלית, דחלב עובדת כוכבים מטמטם הלב ומוליד לו טבע רע (ר"ן פא"מ בשם הרשב"א). וכן לא תאכל המינקת אפילו ישראלית דברים האסורים (הגהות אשרי), וכן התינוק בעצמו, כי כל זה מזיק לו בזקנותו".

מדבריו, על פי דברי הגהות אשרי, יוצא, שבכל איסורי אכילה הכתוב מדבר, שיש בהן השפעה שלילית על היונק, למרות שהאוכל אכל את האיסור בפיקו"נ ובהיתר.

וכן פוסק הט"ז²²: "וכן לא תאכל המינקת כר, נ"ל לפרש דזה מיירי אפילו אם יש לפעמים היתר לאשה לאכול דבר איסור מפני פיקוח נפש, מ"מ לא תניק את התינוק".

וכן מבואר בש"ך²³: "וכן לא תאכל המינקת אפילו ישראלית וכו', כלומר אע"פ שאסור לה בלא"ה לאכול דברים האסורים, מ"מ גם בשביל התינוק לא תאכל, ונ"מ אם היא חולה בענין שצריך להאכילה דברים האסורים, לא יתן האב לתינוק לינק ממנה, אלא ישכור לה מינקת אחרת ישראלית".

ובס"ק שלאחר זה²⁴ כתב הש"ך על דברי הרמ"א "וכן התינוק בעצמו": "כלומר אע"פ דקטן האוכל דברים האסורים מדרבנן אין אביו מצווה להפרישו, וכמו שנתבאר באו"ח סימן שמ"ג, היינו מדינא, אבל מ"מ יפרישו מפני שמזיק לו בזקנותו, שמטמטם הלב וגורם לו טבע רע".

הרי מדבריהם מבואר להדיא, שגם במקרה של פיקוח נפש, שמצד הדין מותר לה לאשה לאכול דבר טמא, בכל זאת לא נפקע כח המזיק והשלילי אשר מטמטם את לב האדם במאכלים אלו. וכל שכן באכילה באונס בלי היתר כלל, שכוודאי האוכל מטמטם לב האדם.

22. ס"ק כ.

23. ס"ק כה.

24. ס"ק כו.

ההפסד שנגרם לנפשו שעל ידי פסק פרטי זה. ואם כן כל שכן באם אוכל באונס מתוך חוסר ידיעה ולא בגלל פסק הסנהדרין, שהיות הדבר אונס אינו מסלק ממנו טבע טמטום המוח או שאר הזיק.

אך עד כאן רואים רק בשקצים ורמשים, ומה עם נבילה וטריפה?

אך זה לשון הגהות אשרי¹⁸: "להזהיר המינקת שלא לאכול נבילות וחזיר, וכ"ש שאין להאכילו דברים טמאים, וראיה מאחר שאכלה אמו ממין עכ"ס וזה גרם לו לעת זקנתו שיצא לתרבות רעה" עכ"ל.

הרי לדבריו גם בנבילות קיימת טמטום הלב, ואם המינקת אוכלת נבילות, הרי הדבר מזיק ליונק¹⁹.

דעת האחרונים: הרמ"א. הט"ז והש"ך

וז"ל הרמ"א בדרכי משה²⁰: "כתב הר"ן ריש פרק אין מעמידין ובסוף פרק חרש ביבמות, דיש אוסרין להניק תינוק מן הנכרית במקום שיש מינקת ישראלית, דחלב עכ"ס כחלב בהמה טמאה, אבל כשאין מינקת ישראלית מותר דסתם תינוק מסוכן אצל חלב. אבל הרשב"א ז"ל כתב דמדינא חלב כותית כחלב ישראל, אלא לפי שממדת חסידות הוא שלא להניק מן הכותית, שלפי שטבע של ישראל רחמנים וביישינים, אף חלבן כיוצא בהן, ולכן אין להניק מהעכ"ס", עכ"ל.

ולפי זה פוסק הרמ"א בשו"ע²¹: "חלב מצרית כחלב ישראלית, ומ"מ לא יניקו תינוק

18. פ"ב דע"ז סי' ו, מובא גם בדרכי משה

שבהערה 20.

19. וצ"ע אם חמץ בפסח, ערלה, כשר כחלב, טבל, גם בכלל טמטום הלב, שהרי עצם החפצא שלהן מותרת, ורק בזמן ההוא נאסרו באיסור הנאה. ודוחק לחלק בין הדברים ההם לבין נבילות שהרי בעצם הבהמה טהורה היא וטבעה טוב, ורק זקוק לדין שחיטה, וצ"ע. ועיין בשיחת כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש זי"ע, אחרון של פסח תשל"ו, שדן באיסורים זמניים אם הם איסורי חפצא, והביא מדברי הגר"י ענגיל בזה.

20. סי' פא אות ט.

21. יו"ד סי' פא ס"ז.

לבו של אדם, ומצינו במשה שבקטנתו לא רצה לינוק מן הגויה מטעם זה, וכן הוא בש"ע יו"ד סי' פ"א ס"ז בהג"ה] דכל אדם אסור לינוק מן הגויה משום שמטמטם לכו של אדם, וקמ"ל דאפ"ה אסור להכלימו בזה וק"ל. אח"כ מצאתי כעין זה בחידושי אגדות למהרש"א ז"ל והנאני שכוונתי לדעתו.

וראה בשיחות כ"ק ארמו"ר מליובאוויטש זי"ע²⁷ שדן ג"כ בענין טמטום הלב והמח ע"י מאכלות אסורות כשאוכל משם פיקוח נפש, ומדייק מדברי הרכ בעל התניא באגרת הקודש סי' כו שכותב: "משא"כ בדבר אסור שאינו יכול לעלות לא בשבת ולא בחול, גם כשמתפלל ולומד בכח ההוא, אם לא שאכל לפיקוח נפש שהתירו ר"ל ונעשה היתר [גמור]". ומדייק דלפי הגירסא (שנדפס ברוב דפוסים) "היתר גמור" היינו שגם אינו מטמטם את הלב והמח והוי כמו דבר היתר מעיקרא. אבל לפי הגירסא "ונעשה היתר" ולא גי' "גמור" שפיר יכול להיות שמטמטם את הלב והמח, דאינו נהפך כדבר היתר מעיקרא רק שיש לו היתר אכילה. ודומה להחילוק שאמרינן בקרבן פסח טומאה הותרה בציבור או רק דחוייה, עיי"ש מה שהאריך.

כמו כן עיין שו"ת דברי יציב²⁸ בתוך דבריו: "ובחולין דף צ"ד ע"א אסור לגנוב דעת הבריות ואפילו דעתו של עכו"ם וכו' עיי"ש,

27. שבת פרשת אחרי מבי"ח אייר תשל"ז אות ה. וכדאי לציין ללקיטת שיחות (ח"ג עמ' 385) חלה"ק: "און אפילו ווען די תורה האט דעם מענטש מחיר געווען צו עסן דעם איסור — ווי דער דין ביי אן "עוברת שהריחה" וואס מעג עסן אויך באיסור — שאפט עס אויך א מוג רע ביים מענטשן וואס עסט דעם איסור". ושם בהערה 16. כתב: "אלא שאפע"כ, במקום שיש פקו"נ מצוה עליו לאכול את המאכל ואף שיגרום לעצמו מוג רע עי"ז — בדוגמת שחוחכין אבר בשכיל הצלת כל הגוף, אבל בכ"ז טבע המאכל לא נשתנה, כנ"ל. ובפרט לפי המסקנא אשר (וגם בנוגע להחולה) פקו"נ דוחה האיסור ולא שהוא מחיר .. דע"ק בלשון אדה"ז (אגה"ק סי' כו) שכותב "שאלו לפקו"נ שהתירו ר"ל ונעשה היתר גמור" ואולי מטעם הנ"ל חיבת "גמור" מוקפת ובכמה דפוסים אינה". ועיי"ש ג"כ בהערה 13.

דעת האחרונים כשיטת המ"ז והש"ך

כדברי הט"ז והש"ך כתב באור החיים הק"י²⁹: "אולי יכוין לומר שצריכין ישראל להזהר שלא יכנסו לפיהם אפי' בהיסח הדעת כי ההפרש בין השוגג למזיד, במציאות זה כשוגג כמזיד כי תיעוב יעשה מעשהו בנפש האדם אפי' בהיסח הדעת אלא שישתנה הפגם במעשה מזיד תעשה נפשו שקץ ובשוגג טמא נפשו ותטמטם והוא אומר ולא טמא ונטמטם במ צריך אדם להזהר בתוספות זהירות וזריזות בכל דבר אשר יכנס בדבר ספק שיקוץ זה".

ומאלפים דברי הפני יהושע²⁶: "בגמרא אם היה גר ובא ללמוד תורה כו'. נראה דבגר לא שייך לומר זכור מעשיך הראשונים דגר שנתגייר כקטן שנולד דמי וא"כ לפי"ז צ"ל דהא דקאמר בבן גרים שאל יאמר לו זכור מעשה אבותיך לאו אאביו הגר קאי אלא אאביו אביו שהיה עכו"ם גמור, והא דלא קתני בגר גופא שלא יאמר לו זכור מעשה אבותיך י"ל דמילתא דפשיטא הוא שאין להכלימו במעשה אביו דאדרכא זהו שבחו שמדעתו עזב את אביו ובית מולדתו ומאס במעשיהם כדמצינו בעובדיה גר האדומי ששבחו הכתוב בזה אבל בבן הגר שלא נתגייר מדעתו קמ"ל דאפ"ה אסור. וכזה נתיישב ג"כ הא דקתני בתר הכי דבגר אל יאמר לו פה שאוכל נבילות ומ"ש דקתני נבילה דבעכו"ם משרי שרי הו"ל למימר משאר איסורים שנצטוו בני נח, ולפי מה שכתבתי ניחא דמילתא דפשיטא היא שעונותיו הראשונים שעשה בגיותו אינן נחשבים לו דכקטן שנולד דמי אלא דמצד שאכל נבילות וטריפות נהי דאיסורא ליכא בגיותו אפ"ה מאיסא מילתא כדאמרינן בעלמא שמטמטם

25. דברים יא, מב.

26. בבא מציעא דף נח ע"ב. אולם יצוין, שהגרש"ז אויערבך בספרו "שלחן שלמה ערכי רפואה", ח"ב עמ' רמו, כותב בפשטות להיפך: "גר שנתגייר יכול להגיע לדרגה של תנא, ולא שייך לדבר על טמטום הלב, כיון שאכל נבילות וטריפות בזמן היתר גמור בהיותו גוי".

של אותו דבר ואין רשות לכח הטומאה ליכנס בו ולא להיות נוגע בו, וכיוצא בזה נאמר על יעל שאמר הקב"ה שמי מעיד עליה שלא נגע בה אותו רשע והדבר יפלא והלא ד' בעילות בעל אך הענין כי בעילות שלו מאחר שהיו באונס גמור לא נגע בה כח הקליפה והרע של הזנות שלו ולא שרתה הקליפה עליה. וכה"ג העליתי בס"ד על משרז"ל המניח אוכל תחת המטה ששורה עליו רוח רעה, ואמרחי אם הניח אדם אוכל של חבירו תחת המטה שלא בידיעתו וזה המניח הוא איש זר שאינו בנו ולא אשתו ולא עבדו של בעל האוכל כדי שנאמר ידם כידו, אין שורה עליו ר"ר האמור על אוכל המונח תחת המטה ע"ד שאמרו אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ולכן פסקו הפוס' אם נכרי שכשך יינו של ישראל כדי להפסידו אינו נאסר ואמאי אינו נאסר והלא יין נסך עושה טומאה בנפש האדם כמ"ש בס' יין המשומר, אך בזה ניחא כיון דהנכרי רוצה לאסור היין ולטמאו כע"כ של בעלים אינו חל על היין כח טומאה בשכשוך זה ונשאר בטהרתו".

ויש להעיר, שיש שכתבו שלדעת מהר"ל הוא אין טמטום הלב כשאוכל באונס, מזה שכתב בספרו 'תפארת ישראל':³⁰ "ולפיכך כל מי שנותן במצוות טעם על פי הטבע לומר כי לכך אסרה תורה חזיר, מפני שהוא מוליד בגוף מזג רע וכן הוא בודאי האמת, וכן נתנו טעם באיסור חלב וכו', בכולם נתנו טעם על פי הטבע, וכאלו היתה התורה ספר מספרי הרפואות או ספר הטבע, ח"ו לומר כך, ואם היה הדבר כמו שאמרו הם, הרי אמרו בפ"ק דחולין - ובתים מלאים כל טוב, אמר רבי ירמיה אמר רב כותלי דחזירי התייר להם, ואם שורש האסור בשביל מזג רע, האיסור להיכן הלך וכו"ו".³¹

30. פרק ח.

31. כלומר, שלשיטתו אע"פ שאכן יש בדברים טמאים טבע רע, אך עיקר טעם איסורם הוא בגלל רצון הקב"ה (וחזרו בעצם כשיטה המבוארת בחידושי הר"ן שם, שעיקר מצוות הוא רצון ה' ותו לא מידת) וממילא

ובפרישה סי' רכ"ח אות ר' משום דשחוטה טוב לגוף מנבלה עיי"ש, ונראה כוונתו ג"כ משום טמטום הלב והרעת בגשמיות, ושייך גם בעכ"רם אף דלית ביה איסורא. ומרא דשמעתתא שם הוא שמואל, ולשיטתיה אויל דס"ל שור האצטדין פסול אף דהוי באונס ובבהמה שאינה מצווה, וה"נ בעכו"ס כיון שכך נקבע בטבע חק נתן ולא יעבור... וזאת תורת העולה דיש מקום לומר דשייך טמטום הלב גם בחשיב"ס האוכל דברים האסורים מחמת אונס".

דעת האחרונים החולקים על הפ"ז והש"ך

אולם הבן איש חי כן סובר שבאונס אין טמטום הלב, וז"ל בשו"ת רב פעלים²⁹: "שאלה, אדם ששתה משקה והיה בו נמלה או יתוש באופן שלא היה גרמא לזה מעצמו אלא קרה לו הדבר הוזה באונס גמור באופן שאין להאשימו ולומר היה לו להישמר ולא נשמר. וכן שוחט מוסמך ויר"ש ששגג לשחוט בסכין פגומה בשוגג ולא הרגיש ואכלו הבשר אנשים כשרים. או שוחט מתא אשר נבדק והופקד עפ"י חכמים ומוחזק ליר"ש אך היה רשע כסתר והאכיל לישראל נבילות וטריפות. אין דינם של אלו שאכלו לפי תומם ולא נודע להם הדבר הרע הוזה לא בתחלה ולא בסוף אם נטמאה נפשם בטומאה זו דנבלות ושקצים דכתיב בהו ולא טמאו בהם ונטמאתם במ."

"חשובה, בריה טמאה וכן בשר נבלה וטריפה אין גופם מטמא נפש האדם ואע"ג דכתיב בהו ונטמאתם במ אין הכוונה לומר שגופם מטמא נפש האדם, אלא כל דבר אסור וטמא שורה עליו כח רוחני של טומאה וכשאדם אוכל אותו שורה אותו כח הטומאה על האדם ונכנס בו ומטמאו אמנם אם הוא אנוס גמור שאינו יודע כלל מן האיסור והטמא וגם אין לו לתלות בו גרמא שהוא גרם לעצמו שיכשל בשגגה אז אם אכל אותו דבר האסור והטמא לא ישרה על האדם אותו כח הטומאה

28. חאו"ח סי' דס.

29. ח"ד, סוד ישרים סי' ו.

פי דבריו הרי בנדו"ד שהי' הדבר באונס
אין לחשוש מטמטום הלב וזוהמא.

ונסיים דברינו בדברי החת"ס³²: "השב
מאהבה נעשים לו זדונות זכיות וכל זית נבלה

32. דרשות חתם סופר לשכת שובה, דף יט טור א.
33. ויש לציין שמדבר רק על נבילות, וצ"ע מה
דעתו על שקצים ורמשים.

הפה שאסר הוא הפה שהתיר, ועיקר טבע הרע נובע מן
האיסור ולא שהאיסור נאמר בגלל הטבע הרע, וממילא
בקדלי דחויא מכיון שהקב"ה התיירס, הרי פקע ההיזק
מהם..

* * *

יש לציין גם לסיפור שנדפס בספר "ירושלים של מעלה" שמשם רואים כי שמאלות אסורות מטמטמן הלב אפי' כאונס. ואף שזה
סיפור שאין לו מקור מוסמך, ומי יערב שזה נכון, ואכן יש שמפקקים כזה, בכל אופן כדאי להביא הסיפור. הציטוטים ממהדורות חשמל,
כרך א, עמ' 80 ואילך:

השחיטה שנאסרה בגלל גט פסול

ראש-חדש סיון של שנת תקצ"ו היה ליום חג בלומזזה... בני העיר כולם על נשיהם ועל טפם יצאו לקבל את
פניו של האורח הדגול, גאון הדור, רבי עקיבא איגר, שהופיע בשערי העיר לביקור קצר...

בתוך נחיל האדם, שהזדנב ליד הבית הקטן, בימים הראשונים לבואו של הגאון, עמדה גם עטיל הגבאית... היא
נכנסת אל הגאון, ושטף דמעות מתפרץ מעיניה... כבר מלאו למשה נח הבן שלה חמש-עשרה שנה, אך בהבנת
דברי הגמרא עדיין היה כבן שלש...

הגאון רבי עקיבא שמע את מרי לבה של האם השבורה... והוא נענה: ..נראה לאור סיפורך... [שבגן] טעם
בילדותו מאכל של איסור, ורק זו היא הסיבה האמיתית לאי הבנתו את דברי הגמרא..."

בפחד ובדכאון חזרה לפני בעלה, רבי הירש ליב [פרבר], על דבריו של רבי עקיבא... והוא ועטיל מחליטים
לחקור היטב את הדברים ולהציל מפיו של משה נח היכן אכל פעם בסעודה זרה או טעם טעימה כל שהיא אצל
חבר... אביו מתיישב למולו... מתחיל לחקרו, היכן אכל אי-פעם איזשהו מאכל של אנשים זרים, אך משה נח ממחר
לענות בבידור, שכל ימיו נאמן הוא לדברי אמו, שלא לטעום אפילו טעימה קלה אצל זרים, וכי עד כמה שהוא
זוכר, אפילו בהיותו קטן לא קיבל שום מאכל מאיש, וכי כל מאכלו מיום עמדו על דעתו הוא רק מתוצרת אמו...

כמחצית השעה עוברת, ומשה נח מתעורר [מתנומתו]: "אוי אוי, אבא! נזכרתי במשהו! היה זה כשהייתי כבן
חמש. באחד מימי החנוכה חזרתי עם אחד מחברי מן החדר, ובמלון שבעיר נערכה חתונה... יצא לקראתנו אחד
המחותנים, הכניסני בפנים והחיה את נפשנו במרק עדשים ובמנת בשר עוף!"... חקירת האב נסתיימה...

למחרת, מיד לאחר תפילת שחרית, כבר היה רבי הירש ליב במלון: "אולי זכורה לך, רבי אליעזר [טרונק],
סעודת חתונה, שהתקיימה במלון בחנוכה לפני עשר שנים?"... על אתר קרא [ר' אליעזר] למשרתו... ויחד עם רבי
הירש ליב ירדו שניהם למרתף שבבנין כדי לחפש אולי שרד איזשהו פנקס חשבונות מלפני עשר שנים... חטוט
כאן וחטוט שם בין עשרות פנקסים - והפנקס המבוקש נמצא... והנה נמצא כתוב: "ביום שני דחנוכה, כ"ז בכסלו,
שנת תקפ"ו - התקיימה החתונה של יקותיאל אלפרט (בזיווג שני), ה"ל שילם מראש את כל ההוצאות"...

נותר לו רק ללכת ליקותיאל אלפרט, שדר ברחוב הסמוך, ולשמוע מפיו מה קרה באותו יום עם העופות,
שנשחטו על-ידי השר"ב דמתא. והוא הלך... ורבי הירש ליב מספר לו, שהוא רוצה בפרטים על נישואיו עם אשתו
בזיווג שני לפני עשר שנים...

והוא מספר, שעוד לפני שלוש שנה התגרש מאשתו הראשונה רחל מעיר ראוונע, ורק לפני עשר שנים...
נשא את אשתו השנייה חוה... מוסיף יקותיאל לספר פרטים שונים על החתונה... ומי היה שוחט העופות. רבי הירש
ליב אינו צריך ליתר... ותוך שעה קלה כבר נמצא בביתו של השוחט.

אולי זכור לכבודו ענין שחיטת העופות לפני עשר שנים לכבוד חתונתו של יקותיאל אלפרט - שואל הוא את
השוחט... אך יצאו הדברים מפיו לו רבי הירש ליב, ופני השוחט חזרו כסיד. "אוי, אוי!" - גנח השוחט הישיש...
"חתונתו של יקותיאל, אשר נכשלת בה בשחיטת העופות; הרי כמה וכמה תעניות כבר התענית על כך, ושוב בא
מי שהוא להזכיר את עוונתי..."

"וכי לא היתה השחיטה כשרה, חס ושלום?" - שואל רבי הירש ליב כשהוא רועד.

"לא, לא!" – מרגיעו השוחט – "השחיטה היתה בתכלית הכשרות, אך צרה אחרת נתערבה בה..." והתחיל מספר את סיפורו הנורא:

"היה זה לפני שלשים שנה... כאשר יקותיאל אלפרט גירש את אשתו רחל מעיר ראוונע. איני יודע איזה בית-דין סידר את הגט, אך תוך שבועות אחדים יצא לעז על גט זה. גדולי הרבנים הוכיחו, שהגט פסול, וכי אשתו של יקותיאל היא עדיין אשת-איש. כמה שנים דשו בבתי-המדרשות בענין הגט הפסול, עד שנסכח.

לפני כעשר שנים ושלשה חדשים, לעת זקנותו, נשא שוב יקותיאל אשה. הרב מסדר הקידושין לא דיבר דבר וחצי דבר על הלעז, שיצא על הגט, שניתן לאשתו הראשונה, וגם אני לא ידעתי מכל הענין...

כשבועיים לאחר החתונה הנני פוגש בשוק את אחד מידידי, חסיד חבד"י ישיש, והוא מוכיחני על פני: היתכן? להיכן הגעת? האם עבור בצע כסף הכל מותר? וכי לא ידעת, כי מורנו ורבנו, גאון ישראל וקדושו, רבי שניאור זלמן מלאדי, בעל התניא והשר"ע, היה ראש הפוסלים בגיטו של יקותיאל לאשתו הראשונה? וכי איך העזת פנים לשחוט עופות לחתונתו של עבריין מכוער זה, שנשא אשה בעוד שאשתו הקודמת תחתיו?"... רק אחרי שהצטדקתי בפניו, כי לא ידעתי דבר על כך, הוציא מחיקו את מכתבו של בעל-התניא זיע"א, והראה לי את המכתב, בו הוא כותב במרירות עצומה נגד גיטו של יקותיאל...

למעשה, כבר היה בידי של רבי הירש ליב כל מה שביקש לדעת, אך עתה התאוה לראות במו עיני את מכתבו הקדוש של בעל-התניא, ואף הביע את בקשתו זו לפני השוחט... דא עקא; חסיד חבד"י זה דר בכפר, המרוחק כעשרים מיל מלומזה – ואיך יגיעו אליו? תמה היש.

ואילו רבי הירש ליב, שנוכח לראות כיצד מתקיימים דבריו הקדושים של רבי עקיבא איגר במלואם... כהרף-עין יצא לרחוב, חזר לביתו של השוחט עם עגלת-מירון, והוא והשוחט נבלעו בתוכה...

בשעה מאוחרת בלילה אחרי נסיעה של חמש שעות תחת מטר עז, שניתן כל משך הנסיעה, הגיעו לביתו של החסיד החבד"י. נקישו קלה על הדלת – ויהודי ישיש בעל צורה הדורה קם מגמרתו ופותח להם. היהודי, שעוד זכה לשמש בנערותו את הגאונים הקדושים רבי מנחם מנדל מויטבסק ובעל-התניא, קבלם בפנים מסבירות ושמחות... האורחים התחממו מעט, גלדי הקור של זקניהם הפשירו... "מעונין אני בכל נפשי לראות את מכתבו של בעל-התניא בנוגע לפסילת הגט, שנתן יקותיאל אלפרט לאשתו רחל" – אמר השוחט...

אך נזכר החסיד בעובדא המעציבה – ושוב התחיל רוטן בדיוק כלפי עשר שנים, כאשר נשא יקותיאל את אשתו השניה: היתכן, שרב יסדר קידושין בלי לחקור תחילה? היתכן, כי שוחט ישחט עופות לחתונה מבלי שידע תחילה מי הם המחותנים ומי הם המסובים?

השוחט התנצל שוב על הסתמכו על דעתו של הרב, אך הוא גם האשים את ידידו החסיד בכך, שכל השנים לא פרסם ברבים את מכתבו הקדוש של בעל-התניא, שבדאי היה עושה לו הד. שעה קלה של טענות ומענות, החסיד מהרהר עוד קמעה, ואחר-כך מוציא את המכתב, בו הם קוראים יחדיו מילה במילה (נדפס בשר"ת אדה"ו סי' לט):

נבהלי מראות ונעויותי משמוע מהמעשה, אשר לא יעשה בישראל, הנעשה סמוך לגבולכם – לגרש בגט פסול מדאורייתא (שכתבו בגט שם האשה רחל), אף אם היה שם העריסה רחל, מאחר שנקראת בפי כל ראשה וכו'. וע"כ עליכם מוטל הדבר חובה למנוע המגרש, שלא ישא אחרת ח"ו וכו', ולגזור בגז"ח על השוחטים, שלא ישחטו על החתונה ח"ו שום בהמה ועוף, ואם יעברו ח"ו, תהא שחיטתן נבלה...

שניהם – רבי הירש ליב והשוחט הישיש – פרצו בדמעות שליש, שהרטיבו את הניר, אשר הצהיב מיושנו – מכתב קדשו של הגאון הקדוש כאחד משרשי מעלה, בעל-התניא והשר"ע.

באותה שעה גם נגלה לפני רבי הירש ליב כח ראייתו למרחוק של הגאון רבי עקיבא איגר בכל הדרה וסגולתה.

עוד באותו לילה חזר רבי הירש ליב ללומזה... בימים ההם נתארגנה בליטה קבוצה של תלמידי-חכמים ובעלי-בתים חשובים לעליה לארץ-ישראל. רבי הירש ליב נזדרז ונתיידד עם אחד הנוסעים... מסר ביזו את בנו, ובקש ממנו שישים עין עליו, עד שימצא לו חבר מתאים ללימוד תורה בצוותא...

קמעה קמעה נדלקה גם נשמתו של משה נח בשלהבת הקודש הירושלמית... חמש-עשרה שעות ביממה הוא שוקד בעמלה של תורה... קולט ומבין כל דבר חידוש, זכרוננו אינו מאבד טיפה, תפיסתו חדה, ועולה הוא על כל בני-גילו...

וכאשר יצא באותה שנה רבי שמואל סלנט לגולה לטובת מוסדות התורה בירושלים וביקר בלומז'א, לא שכח לבקר את הוריו של משה נח – רבי הירש ליב וזוגתו עטיל, ובשרם בשורה טובה: "אבן יקרה, רכוש עצום, יש לכם בעיר הקודש!"

הרב יעקב דוד לובאן

רב בעדיסאן ניו דזערזי,
וחבר מחלקת הכשרות של ה-ou

בענין טמטום הלב באוכל מאכלות אסורות באונס (תגובה)

כבוד מו"ר הרה"ג הר' גדלי' אבערלאנדער שליט"א

א. ראיתי מאמרו החשוב בענין טמטום הלב באוכל מאכלות אסורות באונס, וכתב דמוכח מדברי הש"ך והט"ז ביו"ד סי' פ"א שמאכלות אסורות מטמטמים הלב אפילו אכל באונס, שהרי כתבו דאפילו באופן שאשה אוכלת מאכלות אסורות באונס חולי, מ"מ לא תינק את הולד משום דמטמטם את הלב, והביא עוד סמוכים לשיטה זו, אבל בשו"ת רב פעלים מבואר דעתו דאם אכל באונס לא מטמטם.

ולכאורה יש לדחות דאין ראיה מדברי הש"ך והט"ז לנידון של אונס לפמ"ש הגר"א וואסרמאן זצ"ל בספר קובץ שיעורים, כתובות אות ח', דחולה שיש בו סכנה שנתרפא בעצי אשירה לוקה ולא מקרי אונס משום דאין החולי מאנסו ורק שהוא ברצונו מרפא עצמו, משא"כ נאנס לרפות ואם לאו יהרגהו מקרי אונס ואינו לוקה, כי שם האונס הוא על המעשה. ולפי"ז אשה שאכלה מאכלות אסורות במצב של פקוח נפש לא מקרי אונס, ורק דאיסור נכילה דחוי משום פק"ג מדין וחי בהם. וככה"ג יש לומר דכיון דהאיסור דחוי משום פק"ג מקרי מעשה עבירה בעצם, משא"כ אם אכל ע"פ עד אחד י"ל דמקרי אונס גמור.

ב. וכתוס' יבמות ל"ה: ד"ה ונמצאת כתבו דאם יבם לאחר ג' חדשים ונמצא מעוברת מקרי אונס דומיא דבועל שלא בשעת וסתה שהוי אונס כדאיתא בשבועות י"ח, א. הרי מבואר שהעושה מעשה ע"פ רוב או חזקה מקרי אונס, וא"כ בפשוטו ה"ה אם עשה ע"פ עד אחד שמקרי אונס. וכ"כ באג"מ (אור"ח ח"א סי' נ"ג בסוף דבריו) שאם אכל ע"פ עד אחד ובאמת הוא איסורא מקרי אונס. (ויש הרבה

לפלפל בזה, מדברי רש"י ביבמות פ"ז: דנשאת שלא ע"פ ב"ד חייבת בקרבן וכתב שם רש"י דאבעי ליה לאמתוני. ועיין גר"ב מהדורא חנינא סי' צ"ו ושו"ת חמדת שלמה סי' כ"ג אות ל"ו ושו"ת תורה לשמה סי' תקי"ד, עכ"פ אם נימא דהעושה ע"פ עד אחד מקרי אונס א"כ אין לדמות אונס להא דכתבו הש"ך והט"ז לענין חולה.

ג. אולם ממה שהקשה דרשות הר"ן בעשה בטעות ע"פ הוראות ב"ד מ"ט לא מטמטם, ותירץ דא"א שיוזק לו אם שמע למצות חכמים, לכאורה מוכח דאפילו בגוונא דהוי אונס מ"מ מטמטם ורק משום דיש מצוה לשמוע לחכמים אינו מטמטם. כי לכאורה העושה ע"פ הוראת ב"ד מקרי אונס דומיא למי שעשה ע"פ עד אחד, ומשמע מהר"ן דדוקא בעשה ע"פ ב"ד אינו מטמטם משום שמצוה לשמוע לחכמים אבל אם עשה ע"פ עד אחד בלי פסק ב"ד באמת יהיה מטמטם.

ד. אבל יש לי בזה קושיא גדולה, והיא דאם נימא דהעושה באונס יש טמטום, א"כ מ"ט לא אישתמט שום פוסק לכתוב שאע"פ שמן הדין מותר לסמוך על כל דפריש מרובא פריש אבל מ"מ יש למנוע מלסמוך על רוב שהרי אם כלפי שמיא גליא דהוי טריפה אז יומשך מזה טמטום הלב, ולמה יכניס עצמו לספיקא, והרי דינא דעשר חנויות וט' מוכרות כשר ונמצא כשר בשוק אמור אף בג' חנויות, באופן שיש 33% צד שהוי איסור, ויתכן נמי דינא דכל דפריש אפילו אם יש ג"א חנויות מוכרות כשר ומ"ט איסור, וככה"ג יש 49% צד של איסור, וא"כ מי פתי יסמוך על רוב בזמן שמאוד יש לחוש לטמטום.

וכן השוחט בסכין בדוק הרבה בהמות ונאבד לאחר השחיטה תלינן בחזקה ושרי

ומבואר בש"ך ס"ק י"ד דאפילו אכילה שלא כדרך אכילתן מותר, ומה"ט כתבו הרבה פוסקים דמותר לבלוע תרופות, ואפילו אם ודאי אסירי, וכגון Antibiotics in gel caps, שזה נעשה מ-gelatin של איסור. וצ"ע האם מטמטם בכה"ג, ואף בזה לכאורה יש להוכיח מסתימת הפוסקים שלא יעצו למנוע מלרפאות שלא כדרך הנאתן דאין טמטום הלב בכה"ג, וצ"ע לדינא.

ו. עוד זאת נתעורר לי, אם נאמר שאם סמך על עד אחד ואכל מאכלות אסורות מקרי אונס, וגם אינו מטמטם, א"כ מה כל הרעש במי שמאכיל איסורי אכילה לחבירו, עד שכתב ההגהות אשרי בפרק גיד הנשה שהמאכיל טריפות בחזקת כשרות ומת אסור להתעסק בקבורתו ואפילו כלבים אוכלים את בשרו ולקקין דמו אסור להבריא מעליו אם לא עשה תשובה, ומה פשעו ומה חטאתו הלא אין כאן לפני עור שהרי האוכל אונס הוא והמאכלות אסורות אינם מטמטמים, וצ"ע.

לאכול הבשר, ואמאי, הרי שמא מטמטם וחזקה אינו בירור העצם, והוא רק בירור מדין תורה בגזירה, ונהי דע"פ דין אינו מחוייב לחוש, אבל במציאות הדבר יש מקום לחוש, ומ"ט לא כתבו הפוסקים דאם לא בדק הסכין אח"כ לא כדאי לאכול השחיטה מחשש טמטום, אע"כ מוכח דאם סומך על רוב או חזקה אין שום טמטום אפילו אם כלפי שמיא גליא הוא אסור, שהרי מ"מ אנוס הוא, (כמבואר מתוס' ביבמות ל"ה, ושבועות י"ח, דהסומך על רוב וחזקה מקרי אנוס וכנ"ל), ואנוס לא מטמטם.

אך צע"ג מדרשות הר"ן הנ"ל, דמוכח דרק בשמע לבי"ד אינו מטמטם, ומשמע דאנוס אחר באמת מטמטם. ואם יש לכ"ת ישוב להערה זו, נא להודיעני.

ה. עוד יש מקום עיון, ונוגע מאוד למעשה והוא דאיפסק ביו"ד סי' קנ"ה ס"ג דמותר להתרפות בשאר איסורים שלא כדרך הנאתן אפילו אם אין סכנה משום דשלא כדרך הנאתן אסור רק מדרבנן ובמקום חולי לא גזרו,

ע"י שאילה בבעלים אינו מתחייב באונסין

וכי ישאל איש מעם רעהו ונשבר או מת, בעליו אין עמו שלם ישלם, אם בעליו עמו לא ישלם, אם שכיר הוא בא בשכרו (נשמות כ"ב יג-יד). שמעתי בשם הרבי רבי בונם זי"ע שאמר, כל אדם קיבל את נשמתו ואת חייו בהשאלה מן השמים, על מנת שישתמש בהם לטובה. והרי שואל חייב אפילו באונסין, ואם כן כיצד יכול אדם לפטור עצמו מן העבירות שהוא עושה באונס או בשוגג? אולם התירוץ הוא, רק כאשר 'בעליו עמו' - שהוא זוכר תמיד את השי"ת, ומקבל על עצמו עול מלכות שמים, אזי - לא ישלם. הוא אשר אמר דוד המלך ע"ה (תהלים כ"ו), אחת שאלתי מאת ה'. הרי נשמה אחת ויחידה זו, רק 'שאלתי' אותה מאת הבורא. אם כן, קיים החשש פן אתחייב אפילו באונסין? אך מכיון, שאותה אבקש שבתי בבית ה' כל ימי חיי - ששאפתי תמיד להתקרב אל השי"ת ולהיות עמו, הרי זה איפוא, שאילה בבעלים.

(מענינה של תורה פ' משפטים)

הרב גדלי' אבערלאנדער

מח"ס "פדיון הבן כהלכתו"
"מנהג אבותינו בידינו" על מנהגי המועדים

בענין הנ"ל (תגובה לתגובה)

אשירה היפך הדין והוא עושה זאת שלא באונסו שהרי אף אחד אינו מכריחו להתרפא בעצי אשירה ורק הוא מדעתו ורצונו הולך ומתרפא בעבודה זרה לכן לוקה ואינו נקרא אונס. לא כן אם אחד מאנס השני להתרפות בעצי אשירה ובאם הוא לא יעשה זאת יהרג אותו, שפיר נקרא אונס דסוף סוף משהו מאנסו, ואף שמצד הדין יש לו חיוב להרוג ולא לעבור, מ"מ סו"ס הוה אונס ואינו לוקה.

משא"כ באשה שאוכלת מאכלות אסורות מחמת חולי, כיון שיש לה חיוב מצד הדין ולא רק היתר- של וחי בהם להתרפות במאכלות אסורות א"כ אין לך אונס גדול מזה שהרי מצווה ועומד לאכול האיסור ומקיים בזה מצוה, א"כ אמאי לא תינק את הולד הרי היא לא אכלה כלל דברים האסורים לה אלא דברים המותרים ואפילו המחוייבים, וכלשון הגה"ק בעל שם משמואל (במכתבו שנדפס בסוף חלק המועדים) לחולה שהרופאים אמרו לו שחייב לאכול ביוה"כ "הגני להזהירך מאוד לבל תצדק הרבה בדבר הצום, וכפי אשר יאמר לך הר"ר כן תשמור לעשות... כי מי שציוה לצום ביום הכפורים הוא ציוה לשמוע לרופא ושלא לצום", וא"כ מכיון שהוא מחוייב לאכול דברים האסורים אמאי מטמטמים הם את הלב ולא תינק את בנה, ע"כ כפי שכתבנו שם שגם במקרה של פיקוח נפש, שמצד הדין מותר לה לאשה לאכול דבר טמא, בכל זאת לא נפקע כח המזיק והשלילי שיש במאכלים האסורים בעצם מציאותם אשר מטמטמים את לבו של אדם. וכל שכן באכילה באונס בלי היתר וחיוב כלל, שבוודאי האוכל מטמטם לב האדם.

באות ב' נכנס מע"כ בענין אם העושה ע"פ עד אחד הוי אונס או שוגג. הנה אני לא נכנסתי בסוגיא זו בגליון הקודם שזה סוגיא

כבוד הרה"ג ר' יעקב דוד לובאן שליט"א ברצוני להודות למעכ"ת על שלקח מזמנו לעבור על מאמרי בגליון מ"ה בענין טמטום הלב באוכל מאכלות אסורות באונס, ועוד יותר על שכתב הערותיו המחכימות, והגני להעיר בזה כדרכו של תורה על ראשון ראשון לפי סדר האותיות.

כתבתי במאמרי הנ"ל דמוכח מדברי הש"ך והט"ז ביו"ד סי' פ"א שמאכלות אסורות מטמטמים הלב אפילו אכל באונס, שהרי כתבו דאפילו באופן שאשה אוכלת מאכלות אסורות באונס חולי, מ"מ לא תינק את הולד משום דמטמטם את הלב.

והעיר מע"כ מדברי הגאון ר' אלחנן וואסרמאן שכתב בקובץ שיעורים, כתובות אות ת, דחולה שיש בו סכנה שנתרפא בעצי אשירה לוקה ולא מקרי אונס משום דאין החולי מאנסו ורק שהוא ברצונו מרפא את עצמו, משא"כ נאנס לרפאות ואם לאו יהרגו מקרי אונס ואינו לוקה, כי שם האונס הוא על המעשה, עד כאן דברי ר' אלחנן, ומעלת כבודו רוצה לדמות אשה שאכלה מאכלות אסורות במצב של פקוח נפש שג"כ לא מקרי אונס, מכיון דאיסור נבילה דחוייה משום פק"ג מדין וחי בהם, ולכן מקרי מעשה עבירה בעצם ומטמטם. משא"כ אם אכל ע"פ עד אחד י"ל דמקרי אונס גמור.

הנה ר' אלחנן כותב הסבירו בחולה שמתרפא בעצי אשירה שהוא איסור של עבודה זרה שהוא משלשה עבירות שיש בו דין דיהרוג ואל יעבור ולכן אפי' אם הוא חולה שיש בו סכנה מ"מ מכיון שמצד הדין אין לו היתר להתרפות בעצי אשירה והוא מחויב להרוג ולא לעבור באיסור של עבודה זרה, לכן אם הוא עובר והולך ומתרפא בעצי

שנפסק דמותר להתרפות בשאר איסורים שלא כדרך הנאתן אפילו אם אין סכנה משום דשלא כדרך הנאתן אסור רק מדרבנן ובמקום חולי לא גזרו, האם מטמטם הלב בכה"ג.

ולענ"ד נראה, שודאי באופן כזה ג"כ מטמטם הלב שהרי כאמור לעיל יש היתר על הגבירא להתרפות בשאר איסורים שלא כדרך הנאתן אפילו אם אין סכנה, אבל עצם החפצא נשאר איסור, שהרי רק בביטול ברוב או חזקה נתהפך עצם החפצא להיתר אבל בחולה כבר כתבנו לעיל שגם בחולה שיש בו סכנה שמחויב להתרפות בדברים האסורים עדיין נשאר האיסור חפצא של איסור ומטמטם הלב, וה"ה באופן שאוכל שאר דברים האסורים שלא כדרך האכילה שאע"פ שיותר מ"מ מטמטם הלב, ובוודאי יש למנוע מזה אם א"צ לזה משום רפואה.

ולפי כל מה שכתבנו לעיל אין שום מקום כלל מה שהקשה מע"כ באות ו' "מה כל הרעש במי שמאכיל איסורי אכילה לחבירו", ופשוט. ובכלל אינני מבין בכלל הקושיא, הלא המאכיל נבילות וטריפות לישראל אפי"אם נניח שאינו גורם טמטום הלב והאוכל הוא אונס גמור, סוף סוף הוא עושה היפך רצון השי"ת וגורם שאתר ישראל עובר על רצון הבורא ית' אפי"אם העובר לא יקבל עונש מ"מ הוא עשה היפך רצון השם יתברך ויתעלה.

והנני חותם בברכת הדיוט שמכין שמע"כ עוסק בכשרותן של ישראל, הקב"ה ישמור אותו שח"ו לא יצא מכשול מתחת ידו ויזכה להרכות כבוד שמים ושיתאהב שם שמים על ידו.

כפני עצמו וחשבתי להמשיך בזה בגליון הנוכחי, אולם מכיון שאחי הגאון ר' חיים שליט"א נכנס בסוגיא זו לא המשכתי בזה, וראה גם שאר הכותבים בענין זה.

באות ד' מקשה מע"כ קושיא גדולה, והיא דאם נימא דהעושה באונס יש טמטום, מ"ט לא אישתמט שום פוסק לכתוב שאע"פ שמן הדין מותר לסמוך על רוב או חזקה מ"מ יש למנוע מזה מכיון שזה מטמטם הלב, שהרי כלפי שמיא גליא זהו איסור? עכ"ל שמכיון שהוא אונס לא מטמטם.

ולדעתי אין הדבר כן אלא דין רוב או חזקה פוסק שזה היתר גמור וכאילו שהאיסור נתהפך להיתר ואין כאן איסור כלל אפי"אם כלפי שמיא שהתורה נתנה על החפצא דין היתר וא"כ אין כאן טמטום הלב. לא כן הדבר בנידון חולה שיש בו סכנה שאוכל איסור בשביל רפואה ששם החפצא נשאר חפצא של איסור רק שיש היתר אכילה להגבירא לכן עדיין נשאר הענין של טמטום הלב.

וכך הוא גם בנידון של הר"ן שהוא מיירי שהסנהדרין טעו בדין וא"כ לא נתהפך האיסור לחפצא של היתר שהרי בדיני תורה זה נשאר איסור שהרי הם טעו, וא"כ שפיר שייך טמטום הלב בזה, לכן צריך הר"ן לחדש שמכיון שהאדם נמשך אחר מצות הסנהדרין "גם כי ישגו ויכירו בדבר האסור שהוא מותר, המשכו אחר עצתם והיותו נמשך אחריהם יסיר מגפשו כל אותו רוע שהיה ראוי שיתילד מצד אכילת הדבר האסור ההוא, ולכן צותה התורה ואמרה לא תסור מן הדבר וגו'".

באות ה' מסתפק מע"כ, האם לפי מה

ע"י תשובה – קרוב לקוראיו באמת

...ואפילו לרשע גמור שעשה ח"ו רע בכל הכ"ז אותיות מא' עד תי"ז
ופגם בכל האותיות ונתגשם מאד ונתרחק מאד מאלופו של עולם, אעפ"כ
בשמעו דברי הצדיק יעשו דבריו רועם וישוב בתשובה שלימה להיות
קרוב לקוראיו באמת, וכבר ראינו מעשים כאלו בצדיקים שבדורנו.

(ספר אור התורה (ירושלים, תשנ"ט) פ' האזינו עמ' תרצז)

תגובות

מכתבים שנתקבלו במערכת

התורה כספר רפואות אלא כתורת חיים, ורק מזה נובע ענין ההיזק.

"ומרן הגר"ז זצ"ל ביאר ע"פ דברי אביו שאדם שמותר לו לאכול מאכלות אסורות, אין לו כזה משום טמטום הנפש והגוף, כי רק האיסור מטמטם, וכיון דאין לו איסור ומותר לו לאכול לכן אינו מטמטם". משה אליעזר בלום, מאני [נב דקול בית אשר וזיסקא]

בענין עד מאה או עד מאה ועשרים שנה

ראיתי בקובץ (גל מ"ה) שאלה איך נהוג עלמא, האם לברך עד מאה, או עד מאה ועשרים שנה, הגני להציג מה שמענו מכ"מ מרן אדמו"ר הגה"ק מהר"ש מבאבוב זצוק"ל כמ"ס, סיפור מהבש"ט הק"י ז"ע, וזהו:

פ"א נסעו בדרך חבורת חסידים של דה"ק רבי מאיר מפרימישלאן ז"ע, ובדרכם פגעו בבית אכסניא של יהודי אחד, שם ראו איך שבעל האכסניא — הנראה להם בגיל העמידה, כבן חמשים ששים שנה — משרת את לקותותיו, וכשהגיע העבודה עד למעלה ראש, ראו איך שקורא לאיש זקן מופלג — הנראה כבן חשעים — שיכוא לעזור לו, ואף זלול בכבודו באמר: בא כבר, וכדר, המה ראו כן תמהו, והיכן, ובואי זהו אביו או חמיו, והוא מזלול במצות כיבוד הורים, ובזאת החליטו שמוכרחים להעמיד את בעל האכסניא על חומרת הענין.

וכך עשו, וכיון שלא רצו לביישו, אזי בהגיע העת, אמרו לבעל האכסניא שרוצים לדבר אתו באיזה ענין, ושיבא אליהם לפינת החדר, כששאלוהו והיכן שכן מזלול באביו או חמיו, אמר להם: אספר לכם, אך בתנאי שלא תפסיקו אותי בדיבורי, והסכימו, וכך התחיל לספר: "הנה אני כשהייתי ילד כבן שבע, התפללתי פ"א אצל הבהמ"ד של הבעש"ט הק"י ז"ע", ומיד שאמר להם לבעל אכסניא כך קפצו החסידים ואמרו לו: "היכן, הלא הבעש"ט הק"י כבר אינו בעלמא הדין כמאה ועשר שנים", אמר להם בעל האכסניא, הלא אמרתי לכם שלא תפסיקו".

וכך המשיך לספר: אז כשהתפללתי שם, חפשתי סידור, וראיתי על איזה עמוד סידור, ולקחתיו והתפללתי בו, וכנראה שהיה זה הסידור של הבעש"ט הק"י, והבעש"ט הסתובב בביהמ"ד וחפש את סידורו, ולפתע הבחין כי שני מתפלל בסידורו, מיד כשראה כן דפק בידו על ראשו באמר: "הונדעט און צוואנציג יאר זאלסטו מיר לעבן, וואס נעמסטו מין

חיוב משגיח תמיד במפעל חונות בשר

(תקנה מאת דה"ק בעל התניא ז"ע)

בהמשך למה שנכתב בגיליון מ"ה להצריך משגיח תמידי בחנות בשר ובמסעדות, ראיתי לנכון להביא מכתב כ"ק אדמו"ר רבי יוסף יצחק מליובאוויטש נ"ע (שנדפס באגרות קודש שלו חלק י עמ' ריט) שכך היתה תקנה מאת זקנו הגדול הרב הקדוש בעל התניא והשו"ע, ח"ל:

כ"ה ד' מנא תש"ט

ברוקלין

ידידי ורח ארא מוהר אברהם אהרן ש' רובאשקין

שלום וברכה

במענה על כתבו מכיו תמוז העבר אודות התיסדות חנות בשר עם בית חרושת לווארשט, [ניקניקים] עם שותפין יודעי מלאכת עשיית ווארשט, הוא דבר נכון כמאד, ועדת חסידי חב"ד נזהרים בתקנה מסודרה מהוד כך רבינו הזקן והחמירו בהנהגה זו הוד כך אבותינו רבותינו הק' כל אחד בזמן נשיאותו אשר העוסק במכירת בשר או בתעשי' של בשר מעושן וכוארשט, אשר גם אפילו המוחזק לירא אלקים יודע תורה ובעל מדות חסידות צריך למשגיח תמידי, ובואי ישמרו לקיים הנהגה מסודרת זו, והשירת יחזק את בריאות כלם ובני ביתם יחיו ויתן לכולם פרנסה טובה ברחוב, עכ"ל.

בברכה והצלחה ובפרט בחיזוק משמרת הכשרות, שלום דוב כהן

בענין טמטום הלב מאכילת מאכלות אסורות באונס

בגיליון האחרון האריך ידידי הרה"ג גדלי' אבערלאנדער שליט"א בענין טמטום הלב מאכילת מאכלות אסורות באונס ומביא דיעות לכאן ולכאן, ברצוני לציין לדעת הגר"ח מבריסק ובנו הגר"ז הובא בספר תורת חיים, לפ"ר שמיני על פסוק לא יאכלו שקץ הם, משם ספר שלחן גבוה, ח"ג עמ' צא. וז"ל שם: "כתב כאן הרמב"ן שמשום כך אסרה התורה מאכלות אסורות משום ש"מזיקות לגוף", הקשה ע"כ האברבנל וכי התורה היא ספר רפואות המודיע לנו מה טוב לאכילה ומה לא? לפיכך מפרש שטעם האיסור הוא מפני "שלימות הנפש" ובריאותה ולא מפני בריאות הגוף.

"ומרן הגר"ח זצ"ל תירץ שאכן המאכלות אסורות מזיקות לגוף, אבל כל זה בא רק לאחר שהתורה באה ואסרה אותם, ולא להיפך, וא"כ אין

או יכתוב, ובאופן שהכלי כתיבה אינו לפניו ואינו באותו שולחן שעובד שם כל השבוע, עכ"ל.

לענין אפשר להביא ראיה לכך, ממה שנפסק בשו"ע אורח (סימן ש"ב סעיף י"ג, ובמ"ב שם ס"ק ס"ג) דאין מסתכלין בשבת במראה של מתכת שהיא חריפה באיזמל דחיישין שמא יסיר בה נימין המדולדלין, אבל מותר להסתכל במראה של זכוכית, ולא חיישין שמא כשיראה במראה שון מדולדלין ילך אחר מספרים כדי להעבירם, דאדהכי והכי מדבר שהוא שבת, ע"ש.

וה"נ אדהכי והכי שילך להביא כלי כתיבה ומחיקה יזכר ששבת היום, דור"ק.

טמטום הלב מאכילת מאכלות אסורות באונם

(ב) בגליון מ"ה [אל תקרי "מה" אלא "מאה", יוסף ה' לכם עוד מאות קובצים נכבדים כאלה אכ"ר], עמוד ק"ג והלאה האריך הגאון הנפלא רבי גדליה אבערלאנדער שליט"א, בענין טמטום הלב מאכילת מאכלות אסורות באונם, יעו"ש באריכות.

ברצוני לציין שבשו"ת חתם סופר אורח (סימן פ"ג) כתב דגם באופן שהמאכלות אסורות מותרים לאכול על פי דין מ"מ טמטום את המוח, ע"ש.

אולם צ"ע דבספרו תורת משה פרשת ואחזקן (דף ט"ז ע"ב, בד"ה כי ישאלך) כתב להדיא להיפוך, ומצוה ליישב דבריו הקדושים.

וכבר הערתי סתירה זו בעלון המפורסם "מעדני אשר", להגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א (גליון ס' עמוד ד' במדור מכתבים למערכת), וידידי הרה"ג ר' צבי בינעט שליט"א תיזן לי דבתורת משה איירי החתם סופר שהותר מאכלות אסורות לכל ישראל, קודם שהתיישבו בארץ, ולכן לא טמטום את הלב דהותר לכל ישראל. אבל בשו"ת מיירי החתם סופר בחולה פרטי דאז טמטום את המוח אפילו כשאוכלן בהיתר, עכ"ד.

ועוד תירוצים כתבו לי כמה ת"ח בבטאון "בית סופריהם" (גליון י"ט עמודים 62-64), ע"ש.

עוד בענין טמטום הלב ממאכלות אסורות כשאוכלים בהיתר, עיין בעלון "עלים לתרופה" גליון תק"ל, וגליון תקל"א (כמדור "עלי הדף"), ובגליון תקל"ה (מדור "עליון הגיון") ע"ש.

והגאון רבי שמאי קהת הכהן גראס שליט"א הביא ראיה נפלאה שטמטום גם כשאוכלן בהיתר, מהא דכתב הרא"ש (פ"ח דיומא סימן י"ד) שאם יש שני ברידות לחולה או לשחוט בשבת או ליתן נבילה, ישחטו, והטעם דבשחיטה המאכל מותר, אבל בנבילה המאכל אסור ואיזה רביע עלה, ע"ש. וצ"ב הא הוי היתר גמור לחולה לאכול דבר איסור, ומה איכפת לי אם המאכל עצמו אסור, אלא על כרחך דפירושו

גם אודות מה שהחליט לשלילה מדיליה על הפצת והחדרת דברי חסידות של רבינו הרב בתוככי כלל ישראל, להוי ידוע שתורתו הקדוש החסידות מובא בכמעט כל ספרי אדמורי"י פולין, גאליציה והונגריה כמו לדוגמא הדברי חיים, בני יששכר בכל ספריו, האמרי נועם מדזיקוב, הישמח משה, נכדו הייטב לב, השפת אמת, השם משמואל, ועוד ועוד.

גם תורתו הנגלית מתוך סידורו נהוג לפטוק כוונתו בורכה קהילות ברוסיא וואהלין ששם היה מרכז מסלאת ומשמנה של עדת החסידים לדוגמא סקווירא ורחמיסטריווקא שנהגו לפי פסק הרב בה"ל ציצית, וכן חידושו בענין בורר באגוזים פסק כוונתו בעל מסגרת השלחן ובסידורו ישועות ישראל, וכידוע שכשאיחרמי שאלה אצל הרה"ק במעלוא היה מצוה לעיין בספריו. ובאגלי טל יש מערכה שלימה על יסוד סידור הרב וגם המעדני שמואל והמנחת שבת מביא את פסק הג"ל בנוגע בורר, וספרים הנ"ל היו עמוד ההוראה אצל חסידיו רחוק וטשערנוביל.

ספרים הנ"ל נתעטרו בהסכמות מרוב האדמורי"ם מחדד הנ"ל, ולפלא שבהוספות לספר ישנו הערות מהגאון רבי שלמה מו"ץ ווילנא שהיה מגדולי ליטא לעדת המתנגדים והערותיו נדפסו בכל השס"ם, והוא נחש ונותן כשיטת הגאונים שזוהי שיטת הגר"א והרש"ז בסידורו, הגם שהנ"ל היה מנושאי דגל הגר"א הוא מדיגיש שזוהי שיטת הרו"ש ג"כ.

ומקודם שאסיים לא אמנע מלהעיר שגם בענין ווסתות שורב חידש בה חידושים כאחד מן הראשונים יש כמה פוסקים שפסקו כוונתו, כגון הגאון האדיר בעל ערוה"ב וגם בנו בעל מגדלת מרקחים מצעהלים שהיה עמוד ההוראה ליהדות התרדית בארה"ב ובקונטרס הלכה למעשה על ה"ל נדה הוא פוסק כשיטת הרב בענין ווסתות.

אגב בהקדמה לנטע"ג על ה"ל נדה הוא מביא שמועה נאמנה שהערוה"ב היה רחיל וחרד לכל פסק הלכה שיצא מחדרו של תלמידי הבעש"ט, וע"כ פסק בהנ"ל כהרב זצ"ל.

שמואל טייכמאן

בענין קריאת עלי הנהה בשבת

, אסרו חג וסוכות שנת "באור ישראל טוב" (תשס"ז)

כבוד מערכת הנפלאה אור ישראל

(א) בגליון מ"ד האריכו בדין הגהת עלי הגהה בשבת, אם מותר או אסור.

ושם (בעמוד ל"ז) כתב כאמצע התשובה הגאון רבי יצחק הערשקאוויטש שליט"א, וז"ל: ולפי זה גם במי שמלאכתו בכך כל השבוע להגיה כתבי ידות, אם מכון עכשיו גם לקריאה לא חיישין לשמא ימחקו

ואחות (ממזרים) להינשא, והתחיל סערה גדולה וביקורת גדול על אותו רב, ואחד שאל את האדמו"ר זי"ע מה דעתו על הביקורת והאם הוא צודק, והוא משיב בארוכה גדולה (כפי שידוע סגנון כתיבתו שהיה בתכלית הקיצור), וז"ל: "...לכתבו אודות המאורע אשר הרעיש לאחרינה את אחיט בני ישראל, הן בארץ הן בחו"ל, ושואל בירור עמדות בבקורת על זה, ואולי יותר מבקורת סתם,

מוכן שבמכתב קשה למצות הענין כפי הדרוש. אבל על כל פנים אכתוב כזה נקודות אחדות, ובדאי אשר לדכותי דמר יספיק.

(א) מה שאסרה תורתנו, תורת אמת ותורת חסד, על ילדי נשואין מסוימים מלבוא בקהל, אין זה ענין של עונש, שהרי התורה עצמה קובעת איש כחטאר נר, ואומר יאבות אכלו בוסר ושיני בנים תקהינה!"

יתירה מזו. כמה איסורי חיתון בנוגע להאישים עצמם, גם הם אינם בגדר עונש. דוגמא לדבר: איסור גרושה לכהן, שהרי האיסור הוא בנוגע לכהן אפילו פשוט שבפשוטים, אף שמותרת להינשא לצדיק גמור וכלבד שאינו כהן. ועוד כמה דוגמאות מעין זו.

(ב) אשר לגישה אנשית בכלל בהנוגע לידד או לכעי חשוכה ובעלת ערך - כיון שכל הענינים קשורים בבני אדם ואין שלימות בעולמנו זה, שלכן כדאי שמונן לזמן יש תופעות כלתי רצויות ואפילו פעולות כלתי רצויות - אפשרית תגישא האמורה כשני אופנים: א. כיון שהאיש הוא ידד וקרוך הענין חשוב ובעל ערך וכו' - לחפות על המגרעות ולתרוץ אותם ככל מיני תירוצים אפשריים או גם כלתי אפשריים, וכלבד שלא יוגרע השם הדיקרה של האיש הענין, ועד אשר לפעמים תכופות מרוב ההתלהבות לשמר על הדיקרה וכו' הנוגע בדבר מתחיל להאמין בעצמו שכן הוא הענין לאמיתו, אף שבתחילה גם הוא ידע כנפשו שאומר על רע טוב ועל מר מתק¹, אלא שראה חוב לעצמו להגן על ידידו או הדבר היקר לו. ב. לא לסלק את המצב, ובסגנון דלעיל לא לומר לרע טוב ולמר מתק, כי אם להשתדל למצוא הסיבה לתופעה וכלתי רצוי ולהשתדל בכל האפשר שתתקן הסיבה, ובמילא לא יחיי מקום לתופעות כלתי רצויות, אף שכאונן זמני תפגם הדיקרה, ולא עוד אלא שיכוא מישור ואישים כה בעל גישה זו שאינו ידד ואין הדבר יקר לו וכו'.

לדעתי הברורה ומיוסדת על מה שכבר קרה כבגון זה בדורות שלפנינו, שהגישה באופן הראשון הגל שברה מדומה והפסדה רב, שהרי סוף סוף יתגלה האמת שהרע הוא רע והמר הוא מר, ובמילא לא רק שכסלה ההגנה, אלא כיון שנאבד האיסון בהמגן אין מאמינים לו גם כשמגן כסענות נבוחות ואמיתיות.

עוד נקודת כזה, והיא העיקר, שהגישה באופן הא' שוללת ההשתדלות לחקן את המעוות, על כל

דהמאכל מטמטם אפילו היכא שהותר לו לאכול עכ"ד.

ועיני עוד בענין זה במאורות הדף היומי על מס' יומא דף ל"ט ע"א, ובעלון החשוב "מעדני אשר" גליין גיט (עמוד א) ע"ש.

בענין מאה ועשרים שנה

(ג) עוד בגליין הנ"ל (עמוד רנ"א) כתב הרב זאב דיקשטיין, וז"ל: נהוג עלמא לברך עצמם ואת אחרים שיזכו לחיות עד מאה ועשרים שנה, אולי מקור הדברים הוא מפסוק (בראשית ו, ג) והיו ימיו מאה ועשרים שנה הנכתב אצל אנשי דור המבול, עכ"ל.

יש לציין שלפי מה שפרש"י שם, וז"ל: והיו ימיו וגר, עד ק"ך שנה אאריך להם אפי ואם לא ישובו אביא עליהם מבול עכ"ל. לפי"ז אין שום ראיה להנ"ל, אבל יעניין שם במלכ"ס שכתב, וז"ל: והיו ימיו מאה ועשרים שנה, מעתה יהיו ימי חיי האדם ק"כ שנה, ומאז התחיל ה' לקצר ימי חיי האדם שלא יאריכו ימים כ"כ, שע"י שימותו בקוצר ימים ייראו מהמוות ושובו מדרכם הרעה, וגם שלא יהיה להם עת כ"כ לרבות זדון ופשע, ועל זה אמרו חז"ל שרמז בשגם הוא משה, שמשא לא חי רק ק"כ שנה כשנים הקצובים, עכ"ל, ולפי"ז מבואר היטב המקור שמברכים עד מאה ועשרים שנה.

ואגב, יש לציין דבר חידוש שהובא בספר "עלינו לשכח", להגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, כרך דברים א' (עמוד תשל"ב) בשם הגר"ח זצ"ל, שאסור לומר שתחיה עד מאה ועשרים, דיש בזה איסור של קללה שהרי יכול לחיות יותר, ונמצא שמקללו במה שמגביל לו את החיים עד מאה ועשרים, יעו"ש.

בברכת כהנים

גמליאל הכהן רבינוביץ, מח"ס גם אני אוזן נר

שלא לחפות על בעיות בשדה הבשרות

לכבוד משרת אור ישראל הנכבדה

ראיתי בגליין האחרון (מ"ה) מה שהבאתם במדור לעורר לב לעורר על כמה מכשולות בעיני כשרות המזון לאחר הפירצה הכי גדולה שקרה, שציבור גדול בישראל אכלו רח"ל ונבילות וטרפיות בשגגה במשך כמה שנים, וחשואות חן לכם על האומץ לעורר על הפירצות שיש בשדה הכשרות שהפרצות רבות והרבה מאוד אנשים בעלי אינטרסים מעניינים להשתיק ולעצור כל מיני חקיקונים הנצרכים בשדה זה, ואקווה שתמשיכו בזה.

ברצוני להביא כאן מכתב שכתב הרה"ק מליובאוויטש זי"ע (ונדפס זה עתה בספרו 'אגרות קודש', חלק כח עמ' צט ואילך) תוכן המכתב הוא לאחר המעשה הנוראה שרב אחד באה"ק היתר אח

1. שאומר על רע טוב ועל מר מתק: ראה ישע"ה ח, כ.